

Slovar slovenskega knjižnega jezika. Izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik, Ljubljana. Tretja knjiga, Ne — Pren (1979), red. Bratko Kreft, 1076 s. Četrta knjiga, Preo — S (1985), red. Franc Jakopin, 1125 s.

Přibližně v pětiletých intervalech vychází pětidílný akademický slovník slovinského jazyka. O prvním dílu jsme referovali v SPFFBU A 22/23 (1974/75), str. 253—254; druhý díl jsme recenzovali v SPFFBU A 25/26 (1978), str. 184—186. Nyní před námi leží další dva díly, které zahrnují zhruba písmena N až Š. Pro slavistu je tento úsek slovní zásoby mimořádně zajímavý, neboť obsahuje s nejmvětší pravděpodobností většinu všech domácích prefigovaných lexikálních jednotek.

Třetí díl slovníku začíná heslem *ně*, které symptomaticky předznamenává obsah 130 stran hesel z celkového počtu 160 stran hesel písmena N. Přitom je složený množiny lexikálních jednotek s negativními prefixy v recenzovaném slovinském slovníku (dále jen SSKJ) podobné jako v 2. svazku Slovníku spisovného jazyka českého (dále jen SSJČ), ačkoli v obou jazycích platí různé gramatické a pravopisné konvence: čeština považuje operátor negace u slovesa za prefix, kdežto slovinština za příslovce, a tedy za samostatné slovo. Jestliže nejsou běžná negativní slovesa s prefixem *ne-* v SSJČ uváděna, je to jen z praktických důvodů, neboť slovesa se záporným *ne-* se tvoří od kladných téměř bez omezení. SSKJ je naproti tomu obsahovat nemůže, protože je slovinština vzhledem k uvedené konvenci vlastně nemá. Oba slovníky však souhlasně uvádějí všechna důležitá verbální negativa tantum, tj. slovesa negativního významu s předponou *ne-/ni-*, která nemají v současném jazyce formálně odpovídající afirmativní protějšek, nebo analogická slovesa, jejichž formálně afirmativní protějšek je sémanticky od negativa tak vzdálen, že se s ním v povědomí mluvčích už nespojuje. SSKJ uvádí tato negativa tantum: říd. *nečistovati* „smilnit“, zastar. *nedostajati* „chybět, nedostávat se“, *negodovati* „rozhořčovat se“, zastar. *nenavideti* „nenávidět“, zastar. *nestati* „nedostávat se“, kníž. *nevoljiti* „rozladovat“. Proti šesti slovinským negativům tantum je v SSJČ 5 výrazů neutrálních (*nedostávati se*, *nenáviděti*, *nedoslýchati*, *neleniti*, *nepohodnouti se*), z nichž 2 etymologicky odpovídají slovinským, 5 expresivních (*netrhnuti se*, *neceknouti*, *nehlesnouti*, *nedutati*, *neznati se*) a 7 zastaralých a řídých (*neřádit*, *nesnadnit se*, *nechutiti si*, *neodevzdati si*, *nepokojiti se*, *nepráteliti*, *nevřítiti*). Tuto disproporcii nevysvětlíme pouze menším rozsahem SSKJ ve srovnání s SSJČ; jde zde spíše o dvojný postoj při zařazování expresivních slov a expresivních významů do hesláře. Expresiva jsou ve SSKJ zastoupena vůbec v menší míře, než bychom očekávali, takže jde spíše o výběr řízený silněji intelektualizovaným pojetím spisovné slovní zásoby.

Srovnání hesel týkajících se základních prostředků negace v obou slovnících odhaluje ještě jeden důležitý rozdíl mezi SSKJ a SSJČ. Ve slovinském slovníku se velká pozornost věnuje syntaktickým (hlavně valenčním) vlastnostem lexikálních jednotek (např. podheslo příslovce *ně* ve významu I.1. „negace slovesného děje“ se vnitřně člení podle užití slovesa A — s gen. předmětem, B — s gen. nebo acc. předmětem a C — jen s acc. předmětem). SSJČ naproti tomu věnuje zřejmě větší pozornost morfologickým vlastnostem lexikálních jednotek. Ve SSKJ se například v záhlaví hesla *ně* neuvádějí alomorfy *ne/ni/no*, ačkoli v dokladovém materiálu jsou všechny zastoupeny.

Jak jsme již uvedli, 3. a 4. díl SSKJ obsahuje velké množství lexikálních jednotek odvozených prefixací. Podobně jako v SSJČ předchází před každou skupinou lexikálních jednotek odvozených stejným prefixem souhrnné heslo, v němž je vypracován komplexní výklad o tom, jak daná předpona obměňuje význam slov. Jde v SSKJ hlavně o tyto původní předpony: *o-*, *ob-*, *od-*, *pa-*, *po-*, *pod-*, *pra-*, *pre-1*, *pre-2*, *pri-*, *pro-1*, *pro-2*, *proti-*, *raz-1*, *raz-2*, *so-* (a dva prefixy přejaté: *re-*, *sub-*). Na rozdíl od SSJČ slučuje SSKJ ekonomickým způsobem slovesné a jmenné předpony do jednoho heslového odstavce. V naší recenzi si všimneme jen několika slovinských předpon zpracovaných v SSKJ, a to těch, u nichž máme kritické při pomínky. Předpony *o-*, *ob-* jsou uvedeny jako dvě samostatná hesla, ačkoli jde etymologicky o předponu jednu se dvěma (popř. třemi) alomorfy, které ovšem obměňují význam slov stejným způsobem. V SSJČ jsou alomorfy součástí jednoho heslového záhlaví *o-* s odkazovým heslem pro *ob(e)-*. I kdyby se užití *o-* a *ob-* ve slovinštině nějak sémanticky lišilo, bylo by to opět třeba popsat v rámci jednoho heslového odstavce s případným odkazovým heslem. Není rovněž zřejmé, proč byl prefix *pre-* rozdělen do dvou hesel. Význam *pre-2* „přesahování obvyklé, obvyčejné míry, stupně“, „mimořádně velká míra, stupěň“ tvoří jen speciální případ významu *pre-1*. (V SSJČ *pre-2* odpovídá 11. významu předpony *pře-*.) Předpona *raz-* je naproti tomu právem v SSKJ rozdělena do dvou hesel: *raz-2* odpovídá českému *roz-*, *raz-1* má speciální význam „bývalý“, např. *razjezuit* „bývalý jezuita“, *razkralj*

„bývalý král“; v tomto případě ovšem není na místě mluvit o předponě, jak to činí SSKJ, protože jde o první část složených slov.

Všichni, kdo se zajímají o slovínský jazyk, již s netrpělivostí čekají na dokončení SSKJ. Spolehlivý a moderní jednojazyčný výkladový slovník, jakým toto dílo nesporně je, je totiž jedinou zárukou, že budou vznikat i dobré slovníky dvoujazyčné, překladové. V česko-slovinském kulturním kontextu je to již dlouho dost neuralgické místo, uvážíme-li, že prvními solidnějšími slovníky slovinsko-českými a česko-slovinskými jsou malé slovníky Ruženy Škerljové až z let 1976 a 1981. (Kdyby bylo k dispozici podobné SSKJ už dříve, nemohla by vzniknout pomůcka tak pochybné úrovně jako Bradačův žertovný slovník česko-slovinský, jehož poslední vydání vyšlo ještě r. 1967!) Nyní, když budeme mít k dispozici celý SSKJ, bude konečně na čase pomýšlet v českých zemích i ve Slovinsku na vytvoření oboustranných překladových slovníků středního rozsahu typu českého akademického Srbocharvátsko-českého slovníku z roku 1982.

Mirek Čejka

VI международный конгресс МАПРЯЛ

C 11 по 16 августа 1986 г. в Будапеште состоялся VI международный конгресс МАПРЯЛ. В нем приняло участие 1812 делегатов из 66 стран, прослушано было 900 докладов и 200 выступлений в прениях. Впервые в работе МАПРЯЛ приняли участие делегации КНР и КНДР; кроме того, новыми членами ассоциации в 1982—1986 гг. стали Лаос, Колумбия и Коста-Рика. Интерес к изучению русского языка в последнее время проявляется, в особенности, в развивающихся странах Азии, Африки и Латинской Америки. Русский язык преподается в 60 из этих стран.

Во главе многочисленной делегации ЧССР стоял первый заместитель министра просвещения ЧСР проф. Вацлав Цисарж.

Согласно постановлению Генеральной Ассамблеи МАПРЯЛ, конгресс проходил под темой „Научные традиции и новые направления в преподавании русского языка и литературы“. На торжественном открытии конгресса, состоявшемся 11-го августа в Дворце Конгрессов, советским послом в ВНР Б. Стукалиным было прочитано послание М. С. Горбачева конгрессу, в котором была дана высокая оценка работе ассоциации и отдельных преподавателей русского языка в деле расширения взаимопонимания между народами и укрепления мира. Послание подобного содержания направил конгрессу также высший представитель ВНР Я. Кадар.

За заслуги в деле распространения знаний русского языка и литературы 14 русистам из разных стран были на заседании вручены памятные медали А. С. Пушкина. Одним из награжденных был и чехословацкий русист М. Рогаль, доцент педагогического факультета в Нитре.

После торжественного открытия конгресса участники пленарного заседания прослушали основные секционные доклады. Внимание лингвистов привлекли, в частности, доклад В. Г. Костомарова (СССР)—А. Мустайоки (Финляндия)—М. Гроховского (ПНР), *Методическая теория и практика преподавания русского языка в различных странах*, доклад Ф. Паппа (ВНР) *Функционально-системный подход к описанию русского языка как иностранного* и доклад К. Габки (ГДР)—А. Супруна (СССР) и Г. Якобсона (Швеция) *Особенности сопоставления близкородственных и неродственных языков*.

В следующие дни работа конгресса продолжалась в секциях. Первые три секции были посвящены методической, психологической и лингвистической проблематике в связи с преподаванием русского языка; содержанием работы четвертой секции были вопросы преподавания русского языка специалистам различных областей науки; пятая и шестая секция занимались вопросами теории, истории и методики литературы; внимание участников седьмой секции было сосредоточено на вопросах страноведения. Кроме того, были организованы заседания двух „круглых столов“ с тематикой „Русский язык в современном мире“ и „Преподавание русского языка дошкольникам и младшим школьникам“ и два семинара: „Теория и практика современного учебника“ и „Аудиовизуальные средства обучения сегодня и завтра“.